

OBNOVA DVORCA ELTZ U VUKOVARU

Jedan od najvećih hrvatskih muzeja

PRIPREMIO:
Branko Nadilo

Razaranje dvorca Eltz svjedoči o ciljevima agresije i zatiranju vukovarskoga kulturnog i povijesnog identiteta pa je obnova poprimila razmjere nacionalnog zavjeta i svojevrsan je uvjet razvoja grada tog dijela Slavonije i Srijema, ali i cijele Hrvatske

Dvorac Eltz u Vukovaru vjerojatno je građevina uz koju je u Hrvatskoj vezano najviše emocija i čija je cjelovita obnova gotovo pitanje nacionalnog ponosa. Baš kao što je to za Poljake bila obnova Kraljevskog dvorca i povijesnog središta Varšave ili što je za Amerikance danas gradnja komemorativnih i zamjenskih sadržaja na mjestu srušenih Blizanaca u New Yorku.

Nedvojbeno je da najrazrušeniji europski grad nakon Drugoga svjetskog rata ima i drugih stradalih građevina visoke simbolične vrijednosti, poput Gradske bolnice, koja je u nemogućim uvjetima sve do kraja brinula o ranjenicima, crkve Sv. Filipa i Jakova, koja se obnavlja od 2003. i još u unutrašnjosti nije do kraja obnovljena, ili vodotorinja koji će ostati kao trajni spomenik stradanja Vukovara u Domovinskom ratu. No za stradanja tih građevina može se čuti neko donekle suvislo objašnjenje da su tobože služile za izviđanja i u vojne svrhe, iako u slučaju bolnice i crkve potpuno proturječe međunarodnim konvencijama i pravilima ratnog ponašanja.

Sve to za dvorac Eltz nije vrijedilo jer je taj veliki neobarokni dvorac na obali Dunava bio dugogodišnje sjedište vukovarskoga Gradskog muzeja i vidljivo označen kao povijesno zaštićena građevina, a zbog otvorenosti svojih prostora nije imao nikakvih ni obrambenih ni vojničkih vrijednosti. Unatoč tome, u slavnoj Bitki za Vukovar, koja je trajala 87 dana (od 25. kolovoza do 18. studenoga 1991.), prva je granata na dvorac pala prvog dana sukoba, a za nekoliko je dana temeljito oštećen i središnji

muzejski dio. Dvorac je, kao i cijeli grad, gađan iz svih mogućih pravaca da bi se na kraju pretvorio u potpunu ruševinu koju su dodatno oštetile atmosferske nepogode.

Razaranje je dvorca Eltz svjedočilo i o ciljevima agresije na Hrvatsku kojom se htjelo zatrti kulturni i povijesni identitet toga grada na obali Dunava. Zato je obnova Vukovara i dvorca Eltz poprimila razmjere nacionalnog zavjeta i svojevrsan uvjet razvoja grada, tog dijela Slavonije i Srijema, ali i cijele Hrvatske.

Valja reći da smo u časopisu *Građevinar* temeljito pratili cjelokupnu vukovarsku obnovu, baš kao i obnovu svih muzejskih sadržaja, ali i obnovu dvorca Eltz. Činjenicu da o gradilištu pišemo i nakon službenog otvorenja njegovih glavnih sadržaja možemo obrazložiti samo time da obnova još u cijelosti nije završena i da će trajati do kraja 2012.

Nastanak Vukovara i dvorca

Vukovar je grad koji svojim brojnim arheološkim nalazima bilježi više od pet tisućljeća neprekidne naseljenosti – od mlađega kamenoga, bakrenog i brončanog doba do vremena Ilira i Kelta. Rimljani su na ovom području izgradili utvrđenu granicu (limes), a uz Dunav je bila izgrađena važna rimska cesta i nekoliko utvrđenih naselja. Rimska je civilizacija ujedno unaprijedila gospodarstvo isušivanjem močvara i sadnjom prvih vinograda.

Hrvati su na područje između Dunava i Save došli tijekom ili nakon velike seobe naroda, a otad potječe i današnji Vuko-

var izgrađen na strateški važnom i povišenom mjestu iznad ušća rijeke Vuke u Dunav. U izvorima se prvi se put spominje u 10. st. kao Vukovo i u međuvremenu je mijenjao nazive (Volko, Walk, Wolkov...), a od 14. st. prevladao je sadašnji mađarizirani naziv. Valja istaknuti da je Vukovar 1231. bio prvi među hrvatskim gradovima koji je dobio status slobodnoga kraljevskog grada.

Vukovar se prvi put spominje u 10. st. kao Vukovo, sadašnji je naziv iz 14. st., a bio je prvi među hrvatskim gradovima koji je postao slobodni kraljevski grad

Vukovar je 150 godina u 16. i 17. st. bio pod turskom okupacijom. Nakon odlaska Turaka u opustošeni je grad i područje došlo starosjedilačko i novopridošlo hrvatsko pučanstvo, a neka su opustjela mjesta naselili i pravoslavni Srbi. Tijekom 18. i 19. st. doselio se i veći broj Nijemaca, Mađara, Židova, Rusina, Slovaka i Ukrajinaca. Vukovar je bio sjedište velike Srijemske županije koja se protezala između Dunava i Save i od Osijeka do Zemuna.

Tada velike posjede dobivaju ili kupuju brojni feudalci. Tako grofovi Eltz, pripadnici njemačkog praplemstva, postaju vlasnici vukovarskog vlastelinstva i otad će razvoj vukovarskog područja biti tijesno s njima povezan. Glavninu su gradskog stanovništva sačinjavali obrtnici i trgovci iako je zbog iznimnih uvjeta za poljoprivredu gotovo 80 posto pučanstva tog područja živjelo od zemljoradnje. Prvi je veći industrijski pogon bila Kudeljara utemeljena 1905., a industrijska su postrojenja osnovana između dva svjetska rata, poput obu-

Perivoj i sjeverno pročelje dvorca iz 1845.

čarsko-gumarske tvornice Bata (1931.) ili većih tekstilnih pogona. Znatno je povećan broj stanovništva, a stradanja Židova i Nijemaca tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata uvelike su poremetila nacionalnu strukturu. Potom dolazi do porasta stanovništva zbog snažne industrijalizacije s visokim udjelom radne snage. Osamostaljenjem Hrvatske uslijedili su srpska agresija i danas svima znana stradanja Vukovara.

Odmah nakon oslobođenja Slavonije od Turaka ondašnji je kralj i car Karlo VI. poveljom iz 1728. bio u zamjenu za posjed Dioszeg u Mađarskoj ustupio Ivanu Ferdinandu grofu von Kueffsteinu Stari Vukovar s 23 sela i Novi Vukovar s 8 sela. Nedugo su potom sela Sotin i Tovarnik i pripojena posjedu. Grof je Kueffstein prodao 1736. posjed Filipu Karlu grofu Eltzu, nadbiskupu i izbornom knezu iz Mainza, a to je zbog zasluga u ratu s Francuskom podržao i Karlo VI. Novi su vlasnici veleposjed držali punih 208 godina.

Plemićka se obitelj Eltz prvi put spominje 1157. u jednoj darovnici zemljišta cara Fredericka I. Barbarosse. Tada su Eltzovi živjeli u malom dvorcu na obalama istoimene rječice, u sadašnjoj zapadnoj saveznoj njemačkoj pokrajini Falačko Poranje (Rhineland-Palatinate). Eltzovi su bili posebno jaki u Mainzu i Trieru, a Hans Jakob Eltz dobio je 1624. nasljedno vojno zapovjedništvo za Trier. Obitelj je najveći utjecaj imala u 17. i 18.

st. pod vodstvom Filipa Karla Eltza koji stekao titule princa i nadbiskupa Mainza i bio najjači katolički princ sjeverno od Alpa. Potvrdu su starog plemstva dobili 1646., a za zasluge u protureformaciji i ratovima protiv Otomanskog carstva 1733. i titulu grofova.

Valja odmah istaknuti da je vukovarski posjed bio povjerbinski (majoratski ili fideikomisni) koji se nije smio otuđiti ni dijeliti, a nasljeđivao ga je najstariji sin. Nakon što su kupili posjed, u početku su grofovi Eltz na njemu samo povremeno boravili. Prvi se 1781. u Vukovaru nastanio Hugo Filip Eltz i počeo graditi sadašnji dvorac. Uslijedio je potom cijeli niz ranih smrti vlasnika vukovarskog vlastelinstva pa su njime uime sinova često upravljale njihove majke. Posljednji je gospodar vukovarskog vlastelinstva bio Jakob III. grof Eltz (1921.-2006.), u nas nazivan i kao Jakov grof Eltz-Vukovarski. Kada mu je 1945. oduzet posjed preselio se u Njemačku i do 1990. živio u dvorcu Eltville na Rajni. Tada se vratio u Hrvatsku i 1992. je izabran za zastupnika u Hrvatski sabor, a umro je u Njemačkoj 2006.

Obitelj Eltz pripada njemačkom praplemstvu, a najveći je utjecaj imala u 18. st. pod vodstvom Filipa Karla Eltza, nadbiskupa Mainza i najjačega katoličkog princa sjeverno od Alpa

Valja reći da se vukovarsko vlastelinstvo s godinama znatno mijenjalo. Najprije je ustrojavanjem Vojne krajine smanjeno za osam sela i do 1848. imalo je 50.476 hektara (ha), da bi nakon prve agrarne reforme i ukidanja kmetstva bilo smanjeno na 18.416 ha. Agrarnom je reformom između dvaju svjetskih ratova vukovarskom veleposjedu oduzeto 11.639 ha odnosno dvije trećine ukupne površine. Ipak to je bilo jedno od najjačih vlastelinstava u Hrvatskoj, poznato po vinogradarstvu, svilarstvu, pčelarstvu i poljodjelstvu. Na Eltzovu se posjedu u Korođu 1846. pojavio prvi parni mlin u Slavoniji, a jedan je takav 1862. proradio i u Vukovaru. Vlastelinstvo je dobivalo priznanja na izložbama u Beču, Pešti, Zagrebu i Osijeku (prvo je vino nagrađeno 1866. u Beču), a uzgajali su se i plemeniti konji.

Dvorac Eltz postupno je nastajao na lijevoj obali Vuke, sjeverozapadno od tadašnjeg grada, što je bio i začetak Novog Vukovara. Dvorac se razvijao od skromne kurije do reprezentativnoga zdanja srednjoeuropskog izgleda iako mu je graditeljski razvoj relativno slabo istražen. Vjeruje se da su prve kurije gradili grofovi Kueffstein i Eltz na mjestu negdašnje derviške tekije (samostana). Zna se da je začetak današnjeg dvorca 1751. počeo graditi Anzelmo Kazimir grof Eltz. Taj se najstariji dio danas naziva južnim krilom, a nalazi se između središnjega rizalitnog dijela i južne prigradnje.

Prve su dogradnje i preuređenja zabilježeni 1781. i 1790., a potom 1811. i 1824.

Prijeratna snimka Vukovara s dvorcem i perivojem u prvom planu

godine. Na jednoj slici iz 1845. može se vidjeti tek skroman jednokatni dvorac. Konačan je izgled dvorac počeo dobivati krajem 19. st. Neobaroknu je obnovu od 1895. do 1907. obavio bečki arhitekt Viktor Siedek. Tada je i nadograđen središnji dio dvorca s rizalitom i tri razine, pa je jednostavna zgrada postala znatno svečanija. Istodobno je u dvorištu dograđen cijeli niz pomoćnih i gospodarskih zgrada koji je izgledom usklađen s glavnom zgradom.

Konačan je izgled dvorcu Eltz početkom 20. st. dao bečki arhitekt Viktor Siedek kada je nadograđen središnji dio s rizalitom i izgrađen niz pomoćnih i gospodarskih zgrada

Dvorac je ostao gotovo nepromijenjen sve do Domovinskog rata, osim što su glavna ulična i dvorišna zgrada od 1968. do 1970. obnovljene za potrebe Gradskog muzeja. Inače dvorac je najprije bio vojna bolnica i dječji dom te domaćinska i vojna glazbena škola. Bio je i prostor za smještaj gimnazijalaca i osnovaca čije su zgrade bile stradale u potresu te prihvatilište za poplavljene. Uglavnom se to odnosilo na veliki dvor i gostinjski dio, dok je u ostalim zgradama bila uprava *Vupika*. U Oranžeriji, kolokvijalno nazvanom "gombaonom grofa Eltza", do Domovinskog je rata bio klub dizača utega.

Prijeratni izgled dijela dvorca i kapelice

Nastanak i razvoj Gradskog muzeja i počeci obnove

Nastanak je Gradskog muzeja izravno povezan s rođenim Vukovarcem prof. dr. sc. Antunom Bauerom (1911.-2000.), istaknutim arheologom, muzeologom i kolekcionarom te začetnikom, osnivačem i donatorom brojnih muzejskih ustanova, poput Gliptoteke HAZU – 1937., Arhiva za likovnu umjetnost

HAZU – 1944. i Galerije umjetnina u Osijeku – 1941. Taj je stručnjak ostvario iznimne pothvate, dovoljno je reći da je uspio sačuvati brončani spomenik bana Jelačića te da je organizirao slavne izložbe, poput *Srednjovjekovne umjetnosti naroda Jugoslavije* u Parizu te *Zlata i srebra Zadra*, ali i osnovao Muzejski dokumentacijski centar (MDC) u Zagrebu (1955.). Bio je i pokretač brojnih muzeoloških projekata i publikacija, poput *Muzeologije* (1953.) i *Informatice Museologice* (1970.). Osnivanje je muzeja u rodnom gradu potaknuo 1946. donacijom bogate i raznovrsne kolekcije, a potom je 1959. poklonio poznatu Zbirku Bauer, jednu od najcjelovitijih zbirki hrvatskih umjetnika 19. i prve polovice 20. st. Zbirku je dopunio 1968., pa u njoj osim slika, crteža, grafika i skulptura ima i raznovrsnog stilskog namještaja, oružja i znatnih količina rimskog novca i drugih predmeta. Zato se i zove – Zbirka Bauer i galerija umjetnina.

Osnivanje je muzeja potaknuo dr. Antun Bauer koji je darovao najcjelovitiju zbirku naših suvremenih umjetnika te mnogo crteža, grafika, skulptura, namještaja, oružja i starog novca

Gradski je muzej Vukovar otvoren za javnost 1948. i do 1966. i preseljenja u dvorac Eltz djelovao je u zgradi Diližanske pošte u baroknoj jezgri. Muzej je imao 35.000 izložaka i 12.000 knjiga s 558 biblioteknih rariteta te posebnu zbirku s knjigama, novinama i ostalim tiskovinama vezanim uz Vukovar. Djelovao je u više muzejsko-galerijskih ustanova: Gradskom muzeju kao središnjoj instituciji, Povijesnom muzeju (posvećenom II. kongresu KPJ) u Radničkom domu (od 1960.), Zbirci Bauer i galeriji umjetnina koja je bila u zgradi Diližanske pošte (od 1968.), Spomen-muzeju Lavoslava Ružičke u njegovoj rodnoj kući (od 1977.) te područnoj Etnografskoj zbirci Rusina i Ukrajinaca u rekonstruiranoj seoskoj kući obližnjim Petovcima.

Stilizirano se pročelje dvorca Eltz nalazi na novčanici od 20 kuna

U stalnom je postavu Gradskog muzeja bila prikazana vukovarska prošlost izlošcima iz paleontološke i arheološke zbirke, kulturnopovijesne, novije povijesti do sredine prošloga stoljeća te etnografske zbirke o bogatoj duhovnoj i materijalnoj kulturi slavonskog i srijemskog sela. Posebnim su se bogatstvom isticale zbirke arhivske građe, oružja i izložaka iz turskog doba iz 16. i 17. st., ali i dijelovi koji su podsjećali na djelovanje Županije srijemske, djelovanje vlastelinstva Eltz te namještaj i predmeti umjetničkog obrta iz života plemstva i građanske klase 18. i 19. st. Muzej je ujedno vodio opsežna arheološka istraživanja na arheološkom lokalitetu Vučedol, eponimu vučedolske kulture. S vremenom je Muzej postao nezaobilazna gradska kulturna institucija koja je njegovala znanstveni, izložbeni i muzeološki rad stalnim i povremenim izložbama, ali i mjestom susreta mnogih Vukovarčana na raznovrsnim kulturnim, društvenim i javnim okupljanjima. Muzej je uoči rata zapošljavao 13 radnika, od čega 6 kustosa.

Uoči agresije na Hrvatsku provedene su upute i naredbe ondašnjega Ministarstva prosvjete i kulture o zaštiti fundusa i primjeni Haške konvencije o obilježavanju spomenika kulture. Zbog nedostatka ambalaže muzejska je građa selektivno pakirana i pohranjena u najsigurnije podrumske prostorije, dokumentacija je spremljena u metalne ormare, a najvrjedniji je dio spremljen u podzemne prostore Franjevačkog samostana. Inventarne su knjige bile snimljene na mikrofilmove 1976. i pohranjene u MDC-u. Evakuacija muzejske građe izvan Vukovara bila je onemogućena činjenicom da su svi izlazni iz grada okupirani već u kolovozu 1991. Muzejski su djelatnici zajedno s preostalim stanovništvom otišli u progonstvo, a

na Ovčari je strijeljan Stjepan Petrović, prof., kustos i voditelj Zbirke Bauer, ujedno i jedini hrvatski muzejski radnik koji je stradao u Domovinskom ratu.

Vukovarski Gradski muzej djelovao je u progonstvu od 1993. do 1997. u Muzeju Mimara u Zagrebu. Tada je formirana zbirka donacija umjetnika iz Hrvatske i Europe pod nazivom *Muzej Vukovara u progonstvu s fondom s više od 1400 djela*. Za etnografsku je zbirku počelo rekonstruiranje nošnji vukovarskoga kraja, ali je formirana i nova zbirka od 52 narodne nošnje iz svih hrvatskih županija. Muzej je priredio niz dokumentarnih i umjetničkih izložaba, promocija knjiga i predavanja te razvio izdavačku djelatnost. Mnogi su se prognani Vukovarci vezali uz Muzej i njegove manifestacije potaknuti nostalgijom za gradom iz kojega su okrutno prognani.

Prva je granata na dvorac pala 25. kolovoza 1991.

Razaranje dvorca krajem kolovoza 1991.

Teško je reći koliko je sveukupno granata tijekom Domovinskog rata palo na dvorac Eltz. Procijenjeno je da je svakoga dana tijekom opsade na Vukovar padalo prosječno 8000 granata, raketnih i avionskih projektila. Kada se zna da je Vukovar uoči rata imao nešto više od 4000 stambenih zgrada, ispada da su na njih svaki dan pala prosječno dva razorna projektila, no na dvorac Eltz, koji je zbog svoje veličine, uočljivosti, otvorenosti Dunavu i Srbiji, ali i činjenici da je za neprijatelja bio vrlo poželjna meta, vjerojatno barem pet više. To bi značilo da je tijekom opsade na dvorac ispaljeno ukupno 900 do 1000 granata, a to dijelom mogu posvjedočiti i oni koji su dvorac obnavljali jer su posvuda pronalazili njihove tragove ili ostatke.

Zna se da je u spomenutom avionskom i artiljerijskom napadu na grad 28. kolovoza 1991. od eksplozija granata stradao pročelje i krovšte na dijelu dvorca u kojem je bio Muzej, a istodobno je drugi dio dvorca potpuno uništen avionskom bombom. Tijekom rujna iste godine u kontinuiranim je napadima s položaja uokolo grada i iz zraka dvorac pogođen brojnim projektilima, a muzejski je dio bombardiran i zapaljen i požar je trajao dva dana. Prema snimcima HTV-a, 20. studenoga muzejski je dio bio gotovo u cijelosti razrušen.

Detalj interijera dvorca

Odmah nakon pada grada beogradska je televizija objavila da je otpočelo odnošenje muzejskog materijala, što je inače u suprotnosti s Haškom konvencijom o oružanim sukobima. Štoviše dio se eksponata 1992. pojavio na izložbi u Jugoslavenskom kulturnom centru u Parizu pod nazivom: *Vukovar 1991. – genocid nad kulturnom baštinom srpskoga naroda* koja je nakon prosvjeda vrlo brzo zatvorena. Istodobno se doznalo da je okupator pronašao dio muzejske građe koji je bio pohranjen u podrumu Franjevačkog samostana.

Ipak uz pomoć ICOM-a (dokumentacijskog centra UNESCO-a u Parizu) i Vijeća Europe na čelu s Hansom Christophom von Imhoffom utvrdilo se da se dio zbir-

ke s inventarskim knjigama čuva u Novom Sadu (Gradski i Vojvođanski muzej te Arhiv Vojvodine), manji dio u Beogradu (Etnografski muzej), ali i u Dalju (Eparhija).

Dvorac je odmah u početku oštećen artiljerijskim i avionskih bombama te je potom gađan nizom projektila iz svih položaja, od kojih su neki izazvali i velike požare

Djelatnici Gradskog muzeja vratili su se u Vukovar sredinom 1997. Jedan je dio muzejskih predmeta zatečen, a dio je teže ili lakše oštećene građe koji nije stradao u požaru pronađen u ruševinama ispod dvorca. Konačno je 2001., posredstvom hrvatskoga Ministarstva kulture i posebnoga Povjerenstva za povrat kulturnih dobara na čelu s mr. sc. Brankom Šulc, vraćen veći dio odnesene muzejske građe. Dio je nepovratno uništen, a dio je završio u privatnim zbirka. Kako je sva građa bila dobro dokumentirana, u traganju se za dijelom muzejske građe očekuje i pomoć Interpola. Nedavno je objavljeno da iz Zbirke Bauer nedostaje tristotinjak umjetnina, posebno vrijednih skulptura koje su vjerojatno otuđene ili uništene i prije prebacivanja u Srbiju. Najveće su štete pretrpjele muzejske zgrade. Najteže je stradalo sjeverno

pročelje glavne zgrade dvorca koje je višekratno izravno pogođeno granatama i južno pročelje susjednoga paviljona koje je bilo gotovo sasvim srušeno. Bogata unutrašnja oprema, mramorni kamini, štukature na svodovima i stropovima, kameni dovratnici i popločenja uništeni su ili oštećeni projektilima i požarima. Djelomično su tek očuvane neke prostorije u prizemlju i jedna velika dvorana. Čini se da je dio prostora bio obnovljen i za okupacije, čak je u zgradi djelovao i neki poseban Muzej grada Vukovara (s osam zaposlenih). Bili su temeljito oštećeni i ostali okolni sadržaji, posebno kurije s druge strane Županijske ulice. Ujedno je srušena Ružičkina rodna kuća i u njoj je raslo drveće, teško je stradao Radnički dom, a zgrada Zbirke Bauer (negdašnji *SDK*) potpuno je srušena sa zemljom.

Središnji je dio dvorca, u koji su se nakon povratka smjestili djelatnici Gradskog muzeja, bio najprije zaštićen provizornim krovom, a u zgradi se držala i sačuvana muzejska građa. U tom su se prostoru održavale izložbe i druge manifestacije. Potom je 2001. prikupljenim financijskim sredstvima od koncerta Ive Pogorelića u *Royal Festival Hallu*, održanom 26. travnja 1999. u Londonu (u organizaciji The International Trust for Croatian Monuments koji vodi lady Jadranka Beresford-Peirse), u cijelosti obnovljeno krovno i međukatna konstrukcija središnjeg dijela dvorca. Taj je prostor služio kao muzejski depo, a krovna je konstrukcija izvedena kao čelična "Mero" konstrukcija.

U kompleksu je dvorca Eltz najprije obnovljena kapelica Sv. Roka koja nije u njegovu sastavu, a čak je i nešto starija (izgrađena 1740.). Obnovile su je 2001. u sklopu obnove javnih sadržaja u Vukovaru hrvatske županije. Donator je bila Šibensko-kninska županija, a obnovljena je vrlo nekvalitetno, što nam je u telefonskom razgovoru potvrdila i Zdenka Predrijevac, dipl. ing. građ., pročelnica Konzervatorskog odjela u Vukovaru i članica uprave projekta *Istraživanje, obnova i revitalizacija kulturne baštine Ilok-Vukovar-Vučedol*. Izvođač je bila tvrtka *Gago-projekt d.o.o.* iz

Pogled na dvorac i grad nakon pada Vukovara

Sibinja koju su dugo neuspješno tražili radi otklanjanja brojnih nedostataka. Na crkvi su uočljivi tragovi loše izvedene hidroizolacije.

Slijedila je obnova tzv. Oranžerije, zgrade u jugoistočnom dijelu kompleksa koja se, kao što joj i ime govori, posebno grijala i služila za čuvanje biljaka zimi. Ta je lijepa i čvrsta zgrada, za koju se pretpostavljalo da bi mogla biti sjedište Zbirke Bauer, obnovljena 2004. vrlo kvalitetno (izvođač je bio *Monte-mont d.o.o.* iz Osijeka) i u njoj su dosad održane mnoge izložbe.

U međuvremenu je započela obnova Radničkog doma, negdašnjega *Grand hotela*, također poznatoga vukovarskog simbola. Nakon konstruktivne obnove, radovi su prekinuti nekoliko godina da bi se zidovi osušili od nakupljene vlage, a obnova je nedavno nastavljena. U nekoliko se navrata pokušala ponovno izgraditi zgrada negdašnjeg *SDK-a*, ali nije ništa napravljeno i prostor je sada potpuno izravan.

Dvorac se obnavlja zajmom Europske razvojne banke u koji su uključeni i dvorac u Iloku, muzej i arheološki park na Vučedolu te 12 baroknih zgrada u vukovarskoj gradskoj jezgri

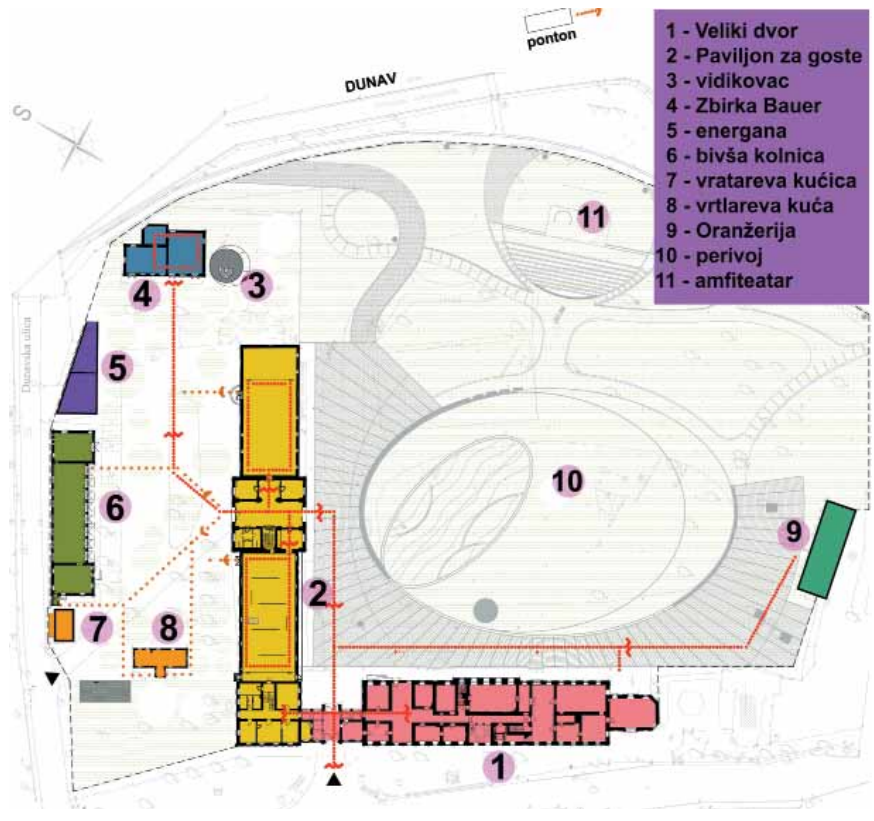
Na buduću je obnovu dvorca Eltz znatno utjecala temeljita rekonstrukcija Ružičkine rodne kuće, koju je 2007. uz pomoć donacija i potporu Ministarstva kulture obnovila posebna fondacija. U taj je novi i veliki prostor, gdje će uz spomen-muzej djelovati i poseban Centar HAZU-a, preseljena sva muzejska građa i svi djelatnici. To je bio glavni uvjet za početak već spomenutog projekta, vrijednog 226,3 milijuna kuna (30,2 milijuna eura) koji od 2005. u iznosu od 75 posto financira Razvojna banka Vijeća Europe (CEB – Council of Europe Development Bank) sa sjedištem u Strasburgu, a preostalo snosi hrvatska Vlada. Projekt obuhvaća obnovu i arheološka istraživanja dvorca Odescalchi u Iloku (već završeno), gradnju muzeja i arhe-

ološkog parka na Vučedolu (treba biti završeno do kraja 2012.) te istraživanje i obnovu 12 baroknih zgrada u baroknoj povijesnoj jezgri Vukovara i cjelovitu obnovu dvorca Eltz.

Značajke projekata obnove dvorca

Iako se dvorac Eltz poput svih ostalih zaštićenih spomenika kulture obnavlja faksimilno, obnova ni u kom slučaju nije jednostavna kako bi to netko mogao pomisliti. Najveći je problem bio točna identifikacija negdašnjeg izgleda glavne zgrade sa svim dekorativnim detaljima, ali i okolnih zgrada. Provedena je stoga prava potraga, a obavljena su i složena istraživanja. Potom je zbog potrebe da se obnovljeni kompleks smjeste raznovrsni muzejski sadržaji bila potrebna temeljita muzeološka koncepcija cijeloga muzeja i stalnoga postava, ali i opis muzeoloških zbirki. Slijedi zatim idejni, glavni i izvedbeni projekt, s tim što je radi stabilnosti bilo potrebno posebno konstruktivno ispitati sve preostale dijelove. Slijedio je i poseban projekt krajobraznog uređenja

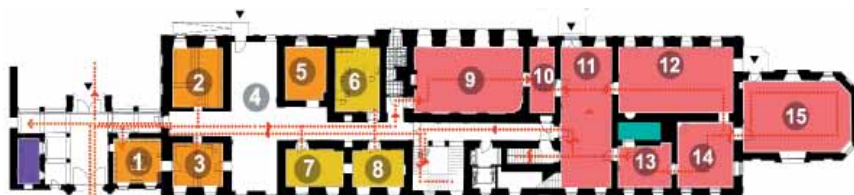
te izbor izvođača i nadzora, s tim što je na gradilištu uvijek nazočan poseban restauratorski i konzervatorski nadzor. Zbog toga smo najprije telefonski razgovarali s Eduardom Hudolinom, akad. kiparom i voditeljem Restauratorskog odjela u Osijeku u sastavu Hrvatskoga restauratorskog zavoda (HRZ). Zavod je utemeljen uredbom Vlade iz 1997., a osnovna mu je djelatnost konzerviranje i restauriranje nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara, arheološke baštine te ostalih predmeta kulturne, povijesne ili tehničke vrijednosti. HRZ surađuje s konzervatorskim odjelima Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture te sa znanstvenim i stručnim ustanovama u zemlji i inozemstvu, a ima odjele i radionice u Zagrebu, Splitu, Dubrovniku, Ludbregu, Rijeci, Zadru, Osijeku te Vodnjanu i Juršićima. HRZ je na obnovi dvorca Eltz, otkrio nam je voditelj osječkoga Restauratorskog odjela, ujedno i investitor budući da Razvojna banka Vijeća Europe nerado novac iz zajmova uplaćuje u državni proračun. Stoga je za vođenje poslova

Situacija obnove dvorca Eltz iz projektne dokumentacije

Uzdužni presjek Velikog dvora

LEGENDA: 1 - suvenirnica, 2 - garderoba, 3 - knjižara, 4 - prostor za grupne posjetitelje, 5 - muzejski pedagog i vodič, 6 - prostor za sponzore, 7 - povijest Muzeja, 8 - spomen soba dr. Bauera, 9 - mramorna dvorana, 10 - pretprostor, 11 - dvorana zrcala, 12 - barokna dvorana, 13 - barokni lovački salon, 14, barokni salon, 15 - izložba o vlastelinstvu Eltz

Tlocrt prizemlja s prikazom muzejske namjene

kao javna ustanova izabran Hrvatski restauratorski zavod, baš kao što je to u slučaju Vučedola bio Gradski muzej u Vukovaru, a sve isplate vezane uz obnovu dvorca potpisuje Ferdinand Meder, prof., ravnatelj HRZ-a.

Eduard Hudolin odbija da ga se naziva voditeljem konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i izrade opsežne konzervatorsko-restauratorske dokumentacije u sklopu koje su i konzervatorske smjernice za građevinsku obnovu, što ih neki kolokvijalno zovu konzervatorskim projektima. On je to formalno i bio jer je istraživanja dvorca Eltz obavljao Restauratorski odjel u Osijeku, ali radio je cijeli tim stručnjaka. Zato se radije smatra dijelom konzervatorsko-restauratorskog nadzora, posebno zato što mu je specijalnost obnova kamene plastike.

Najprije je naručena geodetska podloga, a potom su obavljena sustavna konzervatorsko-restauratorska i arhivska istraživanja za dvorac (nazvan Veliki dvor) te ostale građevine u kompleksu. Temeljito je istražena arhivska građa obitelji Eltz u Državnom arhivu u Osijeku i Gradskom muzeju u Vukovaru, ali su proučeni i svi pisani izvori, poput putopisa i tekstova autora koji su o dvorcu pisali, slikovni materijali, stari planovi,

katatarski nacrti, crteži i slike (ulja na platnu, stare razglednice i fotografije) te sačuvani projekti o pregradnji i dogradnji. Potom su izrađene detaljne arhitektonske snimke postojećeg stanja.

Najveći je problem bio utvrđivanje negdašnjeg izgleda glavne zgrade i okolnih zgrada s dekorativnim detaljima pa je provedena prava potraga, a obavljena su i brojna istraživanja

Nakon razminiranja građevina i okoliša započela su i detaljna istraživanja. U interijerima su analizirani slikani slojevi, sačuvani dijelovi izvorne stolarije i bravarije, izgled dekorativne plastike te podnih površina. Ustanovljeno je da su svi zidovi, osim podrumskih, bili žbukani i izvana i iznutra. Na vanjskim su

Tlocrt prizemlja Paviljona za goste

površinama otkrivene originalne boje, dekorativna plastika pročelja te veličina, oblik i položaj otvora. Ispitivani su izvorni gabariti projekta, raspored prostorija te naknadne nadogradnje i pregradnje, ali i podrumski prostori s podzemnim komunikacijama. Prikupljena je dokumentacija uspoređena s materijalima koji dokumentiraju izgled građevina prije ratnih razaranja.

Osnovna je uputa projektantima i izvođačima da se iskoristi sve što je preostalo i što posjeduje određenu konstruktivnu stabilnost, a da se u obnovi upotrebljava stara puna opeka ili nova opeka starog formata.

Telefonski smo razgovor sa susretljivim voditeljem Restauratorskog odjela u Osijeku zaključili tvrdnjom kako su dosadašnji poslovi obavljeni vrlo solidno i kvalitetno te da u takvim poslovima nema posebnih pravila jer je restauracija uvijek povezana s mnogobrojnim izazovima.

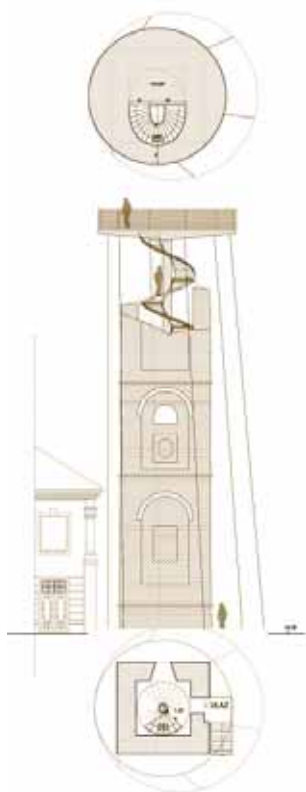
Za provedbu obnove dvorca Eltz, odnosno vraćanja izvornog izgleda, Gradski muzej Vukovar na čelu s ravnateljicom Ružicom Marić, prof., pripremio je muzeološku koncepciju budućeg postava muzeja u dvorcu koju je 2008. prihvatilo i Hrvatsko muzejsko vijeće, savjetodavno tijelo Ministarstva kulture. Za posjeta Vukovaru razgovarali smo s prof. Marić i mnogi izneseni podaci o dvorcu i Muzeju potječu iz razgovora ili iz materijala koje nam je ljubazno ustupila.

Ravnateljica Ružica Marić velik je dio svoga radnog vijeka posvetila obnovi dvorca Eltz i ponovnom otvorenju Gradskog muzeja Vukovar u negdašnjim prostorijama. Ujedno je kao arheologinja i jedna od začetnica Muzeja vučedolske kulture i arheološkog parka. To je, kako se to danas kaže, bila njezina životna vizija i misija. Sada kada su ta dva golemo cilja nadomak potpunoga

ostvarenja doimlje se pomalo umorno i iscrpljeno, vjerojatno ne toliko od stručnih muzeoloških poslova, nego poradi silne količine dodatnih poslova i analiza koji prate takve goleme zahvate. Ipak spremno nam je ponudila sve podatke, ističući kako se sada valja okrenuti budućnosti i razvoju Vukovara i cijeloga područja.

Ravnateljica Ružica Marić velik je dio radnog vijeka posvetila obnovi dvorca Eltz i gradnji Muzeja vučedolske kulture na Vučedolu, a to je i bila njezina životna vizija i misija

Osnovno je stajalište da muzejski postav treba biti rezultat sažimanja vraćene i prije otuđene muzejske građe (arheološka zbirka, numizmatička, etnografska, povijesna zbirka vukovarskoga kraja, Zbirka Bauer...) te u progonstvu

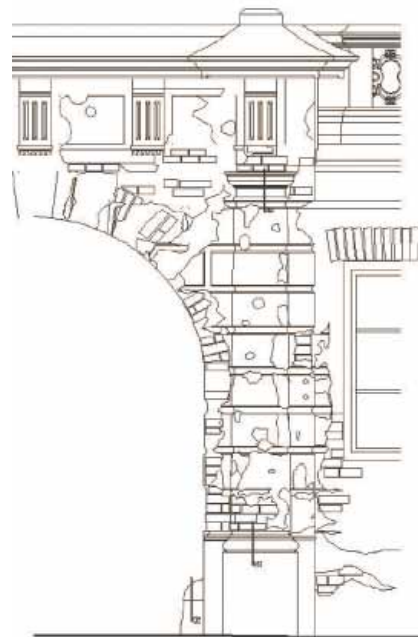
Pogled na vodotoranj i budući vidikovac s tlocrtom prizemlja (dolje) i platforme (gore)

nastalih zbirki: donacije hrvatskih i stranih likovnih umjetnika *Muzej Vukovara u progonstvu*, kinetičke umjetnosti (zbirka Alviani) te narodnih nošnji hrvatskih županija. Ujedno u Muzeju valja predstaviti i zbirke u nastajanju, poput dokumenata te umjetničke i književne građe nastale za života Vukovaraca u progonstvu i nakon povratka u rodni kraj. Stalne muzejske zbirke trebaju predstaviti grad kao tisućljetno geografsko, političko i kulturno središte na Dunavu koji je svojevrsna žila kucavica srednje Europe i veza sa zapadnoeuropskim kulturnim krugom. Istodobno dio izloženih sadržaja mora dokazati kulturnu i povijesnu vrijednost koja dijelom nadilazi gradsku i lokalnu razinu, ali i granice Hrvatske.

Veliki je dvor namijenjen stalnom postavu koji će u kronološkom slijedu prikazati arheološka prošlost vukovarskoga kraja, povijesni razvoj Vukovara. Sve će to dopuniti stalna izložba o hrvatskom vinarstvu i vinogradarstvu u podrumskim prostorijama.

U prizemlju su Velikog dvora uz popratne sadržaje namijenjene posjetiteljima predviđeni i manji izložbeni prostori o povijesti Muzeja ili posvećeni sponzorima, ali i spomen-soba utemeljitelju prof. Baueru. Posebno će biti uređene i opremljene reprezentativne sobe koje bi trebale pružiti doživljaj negdašnjeg života u dvorcu, poput mramorne dvorane, dvorane zrcala, barokne dvorane, baroknoga lovačkog salona i baroknog salona, ali i izložba o povijesti vlastelinstva Eltz.

Prvi je kat namijenjen stalnom postavu koji govori o gradskoj arheološkoj i povijesnoj prošlosti. U prvom će dijelu biti paleontološka i geološka zbirka, kronologija naseljavanja vukovarskog područja, arheološki lokalitet Vučedol, brončano i željezno doba, Rim i kasna antika, dunavski limes, prikaz arheološkog lokaliteta Lijeva bara te Vukovar u srednjem vijeku. Potom slijedi Vukovar za turske vladavine, doba austrijske reokupacije, rodoslovlje obitelji Eltz, Vukovar u doba baroka i klasicizma, cehovi u Vukovar 19. st., školstvo i kultura s pojavom kazališta i tiskarstva, Prvi i Drugi svjetski rat s radničkim pokretom te planska urbanizacija i razvoj vukovarskog kraja u 20. st.

Crtež vrata s dekorativnim detaljima

Prostori se u potkrovlju dijele na tri dijela. U desnom potkrovlju bit će prikazan život na lesnom grebenu s etnografskim značajkama, u središnjem će biti prikazano barbarsko razaranje grada, a lijevo je namijenjeno tzv. "snazi korijena" odnosno životu u progonstvu. Središnje je rizalitno potkrovlje (četvrta razina) namijenjeno životu u višenacionalnoj zajednici i nosi naslov: *Vukovar se vratilo kući*.

U prizemlju građevine koja je okomita na Veliki dvor, a naziva se Paviljon za goste, predviđeni su izložbeni prostori suvremene umjetnosti Muzeja Vukovara u progonstvu i kinetičke zbirke, dok će Zbirka Bauer biti smještena u novobnovljenoj zgradi negdašnje Sjemenarske postaje. U ostalim je vanjskim i unutrašnjim prostorima predviđeno predstavljanje starih obrta te gospodarskih sajмова, a predviđen je i park skulptura koji će nastati donacijama i organiziranjem likovnih kolonija. Oranžerija je kao i dosad namijenjena raznovrsnim izložbama. Gradski će muzej biti i početak vodene i kopnene vinske ceste koja će preko Sotina, Opatovca, Mohova, Šarengrada i Bapske biti spojena s Ilokom. Kustosi i knjižnica bit će smješteni u uličnom dijelu Paviljona za goste, a uprava u središnjem dijelu. U paviljonu će biti i

depo, dok će ostali muzejski depoi i radionice s višenamjenskom dvoranom biti u obnovljenom prostoru negdašnje kolnice. Uz nju je već izgrađena posebna zgrada za tehničke sadržaje, a negdašnji će se oštećeni vodotoranj sanirati i pretvoriti u vidikovac. Ukupno se radi o približno 5000 m² izložbenog prostora, a ukupna je površina Gradskog muzeja 8365 m².

Likovni je postav svih izložbi Gradskog muzeja povjeren nagrađivanoj dizajnerici muzejskih postava Nikolini Jelavić Mitrović. Iz njezina smo tehničkog opisa doznali da stalni postav treba prilagoditi gabaritima i prostoru dvorca (istodobno i izložku) koji ima mnoštvo prostora, malo zidova te puno malih prostorija koji ograničavaju i sužavaju oblikovanje postava. Stoga je predviđeno da se prozori ne zatvaraju već zastiru bijelim *rolcima*, a tamo gdje je to ipak nužno, prilaz se zadržava zbog održavanja. U ambijentalnim je prostorijama predviđeno postavljanje povijesnih zastora. Osim bijele predviđene su i druge boje koje su usklađene s razdobljem koje predstavljaju, ali i suvremeni materijali (staklo, pleksiglas, perforirani aluminij) i tehnologije (interaktivne projekcije, *touch screen* ekrani) te diskretna rasvjeta.

O projektu obnove dvorca Eltz, točnim nazivom *Gradski muzej Vukovar u kompleksu dvorca Eltz u Vukovaru*, razgovarali smo s predstavnicima projektnog biroa *Radionica arhitekture d.o.o.* iz Zagreba. Oni su u svibnju 2008. izravno od ondašnjega ministra kulture dobili pro-

Sjeverno pročelje Velikog dvora tijekom obnove

jektiranje obnove dvorca Eltz i Muzeja vučedolske kulture što je vjerojatno bilo potaknuto kašnjenjima projektne dokumentacije i obvezama prema stranim kreditorima, a o tome smo svojedobno iscrpno pisali (*Građevinar*, br. 7., 2011.). Glavni je projektant obnove dvorca i gradnje muzeja u Vučedolu bio prof. Goran Rako, a mali se projektirni biro zbog obilja posla bio podijelio u dvije radne skupine. Projektiranje obnove dvorca Eltz vodila je Marusja Tus, dipl. ing. arh., a u timu su još bile mlade arhitektice: Vedrana Ivanda, Blanka Gutschy i Ana Boljar. Zbog skućenih rokova radilo se danonočno, praktički cijelo ljeto. Za dvorac je Eltz izrađen novi idejni, glavni i izvedbeni projekt tako da su radovi mogli započeti tijekom 2009. Projekt je konstrukcije izradila *Radionica statike d.o.o.* (projektanti: Branko Galić, dipl. ing. građ. i mr. sc. Josip Galić), strojarke

opreme i instalacije tvrtka *KGH d.o.o.* (projektant: Tomislav Pavičić, dipl. ing. stroj.), a hidrotehničkih elektrotehničkih instalacija *Arhing trade d.o.o.* (projektant: Mate Žagar, dipl. ing. građ. i Berislav Sviben, dipl. ing. el.), svi iz Zagreba.

Radi se zapravo o osam odvojenih zgrada od kojih su

Veliki dvor, Paviljon i zgrada tehnike izvedeni u prvoj etapi, dok se zgrade kolnice, sjemenarske postaje (Zbirka Bauer), vodotoranja (vidikovac), vrtlarove i vratarove kuće izvode u drugoj etapi. Iako je sve bilo jako oštećeno, primjerice Mramorna je dvorana bila bez stropa, radilo se vrlo solidno. Hidroizolacija je izvedena s drenažom, a svi su preostali zidovi u skladu sa zahtjevima konzervatora i restauratora ojačani i nadograđeni. Vjerojatno će se ipak rušiti tzv. kuća vrtlara (predviđena za kafić) koja je vrlo nestabilna.

Obnavlja se osam odvojenih građevina i već su obnovljeni glavna zgrada, paviljon i tehnika, a obnavljaju se i kolnica, sjemenarska postaja, vodotoranj te vrtlarova kuća

Pogled iz zraka na gradilište nakon početka radova

Zanimale su nas i informacije o konstrukciji obnovljenih zgrada, a o tome smo iscrpne informacije dobili od projektanta Branka Galića. Veliki je dvor (središnji dio, sjeverno i južno krilo te južna prigradnja) zidan kao i sve ostale zgrade punom opekom starog formata. I obnovljenu stropnu konstrukciju podruma i većeg dijela prizemlja čine svodovi od opeke, ali je dio stradalih svodova zamijenjen spregnutom konstrukcijom čelika i betona. Stropne su konstrukcije katova bočnih dijelova

zgrade prema izvornom stanju izrađene od drvenih grednika, ali je u razini veznih greda izvedena čelična konstrukcija za potkrovlje koje je pretvoreno u izložbeni prostor. U središnjem je dijelu otprije izvedena stropna konstrukcija kata kao polumontažna armiranobetonska ploča (Omnia) s krovnom čeličnom konstrukcijom. U tom je dijelu ugrađeno dizalo, a u potkrovlju sjevernog i južnog krila i čelične stube kao veza sa središnjim dijelom.

Sličan je slučaj i s ostalim zgradama, posebno s Paviljonom za goste koji se sastoji od po dva dvoetažna i jednoetažna dijela. Krovnu konstrukciju čine drveni rogovi i čelična potkonstrukcija, a stropne konstrukcije prizemlja i kata su armiranobetonske ploče oslonjene na čelične profile i spregnute moždanicima od betonskog čelika. Slično je i s ostalim zgradama, osim što se porušeni vodotoranj djelomično sanira i u njega ugrađuje čelično stubište s platformom. Za obnovu dvorca Eltz izrađen je i projekt krajobraznog uređenja, uglavnom za prostor između dvorca u Dunava, gdje je predviđeno posebno opločenje, staze i uređenje novoga perivoja koji će obuhvatiti sva preostala stabla ili njihove ostatke. Autor je projekta prof. dr. sc. Sonja Jurković s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu.

Posjet gradilištu

Gradilište smo obnovljenoga dvorca Eltz posjetili krajem veljače u vrijeme kada su već prestale velike hladnoće i počele pripreme za drugu fazu obnove, dakle obnovu i gradnju vidikovca, Zbirke Bauer, bivše kolnice, vratarnice (gdje će biti sanitarni čvor za posjetitelje) i kuće vrtlara (kafić), dok je zgrada tehnike već bila izgrađena. Glavni je izvođač tvrtka Ing-grad d.o.o. iz Zagreba koja u takvim poslovima ima bogato iskustvo. Radovi su započeli 15. srpnja 2009., a trebaju u cijelosti biti završeni do 31. prosinca 2012. Podizvođač za prvu fazu obnove bila je Izgradnja d.o.o. iz Osijeka, a za drugu je angažirana vukovarska tvrtka Volko d.o.o. Glavna je inženjerka za prvu fazu bila Gordana Haligonja, dipl. ing.

građ., a u drugoj je glavni inženjer Vlatko Granić, dipl. ing. građ. Valja reći da će se prostor sjevernom uglu kompleksa istodobno i krajobrazno urediti i opremiti novim stablima i ružičnjacima, što se u prvoj fazi zbog velikih građevinskih radova nije moglo učiniti.

Obnova Paviljona za goste

Obnovljeni paviljon za goste

Obnovljeni dvorac Eltz (južno pročelje)

Na gradilištu smo osnovne informacije dobili od poslovođe Nenada Hržina, građ. teh., koji nam je sa zadovoljstvom pričao o dosad izvedenim radovima, posebno o izvedbama svodnih konstrukcija od opeke u Velikom dvoru i u Paviljonu za goste. Sve su unutrašnje i vanjske dekorativne detalje i vijence od kamena i gipsa izvodili djelatnici HRZ-a, a u prvoj je fazi znalo na gradilištu biti od 40 do 180 radnika, dok ih se sada očekuje dvadesetak. Odluka da se u cijelosti završi i otvori Veliki dvor i Paviljon za goste pomalo je poremetila organizaciju gradilišta i zahtijevala znatno više radnika, ali je zato omogućila djelatnicima Gradskog muzeja da se počnu useljavati i uređivati stalni postav za otvorenje koje je također planirano do kraja godine. Inače

Obnovljeni dvorac Eltz (sjeverno pročelje)

se čini da je početak druge faze bio dijelom opterećen i vlasničkim problemima s obzirom na to da su zgrade pripadale Vupiku koji je kupio Agrokor. No te su probleme uspješno riješili gradsko poglavarstvo i uprava Agrokora.

Za punu su se opeku starog formata dovijali na raznorazne načine, a veći su dio nabavili kada se u nedalekom Đakovu razgrađivala tzv. Švajcarnica. Inače to je opeka širine od 12 do 14 cm, dok je najčešća dužina 29 cm, ali varira i može za vijence biti duga i do 70 cm.

Nastojalo se sačuvati što je zatečeno tako da je približno tek 40 posto iznova izgrađeno, a vjerojatno će se razgraditi vrtlarova kuća (budući kafić) jer je građena vrlo nekvalitetno

Razgovoru se potom pridružio i glavni inženjer Vlatko Granić koji nam je rekao kako je iznimno zadovoljan suradnjom s nadzorom, restauratorima, konzervatorima, ali i predstavnicima Ministarstva kulture. Inače na ovom im gradilištu, što je uostalom bio slučaj i na obnovi dvorca Odescalchi i Iloku, kao savjetnik pomaže akademik Vladimir Marković. Ing. Granić je rođeni Zagrepčanin, ali je oduševljen Dunavom i Vukovarom, a za sadašnje gradilište druge faze pretpostavlja da će biti nešto drugačije od prijašnjeg jer se

radi o više odvojenih zgrada. I on je poput nas naučio da se zbog nedostatka novca, posebno za opločenje, neće zasad raditi perivoj između dvorca i Dunava, ali za to nema nikakve službene potvrde.

Potom nas je poslovođa Nenad Hržin proveo obnovljenim Velikim dvorom. Obišli smo sve prostore od prizemlja do potkrovlja, čak smo u Mramornoj sobi zatekli restauratore koji su dorađivali neke zaostale dekorativne detalje. Bili smo i u potkrovlju i usput doznali da će čelična mero-konstrukcija ipak biti zastrta bijelim pokrovom. Izašli smo i na terasu južne prigradnje koja je zapravo u cijelosti ponovno izgrađena. Bili smo i u dojmljivim podrumskim prostorijama koje su Eltzovima služile kao vinski podrum i gdje će biti uređena vinarska izložba. Taj je dio dvorca tunelom spojen s kurijama s druge strane ulice. Ujedno nas je Nenad Hržin kao zaljubljenik u stare zgrade i fotografiju opskrbio mnoštvom kvalitetnih snimaka iz raznih faza građenja.

Obnovljeno predvorje dvorca

Jedna od obnovljenih raskošnih dvorana u prizemlju dvorca

Potom smo nakratko popričali i s glavnim nadzornim inženjerom Miroslavom Pauzarom, dipl. ing. građ., koji je također vrlo zadovoljan dosadašnjim radovima jer se ništa nije radilo polovično i za sve su radove bili postavljeni i ispunjeni vrlo visoki zahtjevi. Nastojalo se sačuvati što više zatečenoga tako da pretpostavlja da je tek 40 posto iznova izgrađeno. I on vjeruje da će vrtlarova kuća biti razgrađena, posebno stoga što je izgrađena prilično nekvalitetno i što zidovi nemaju nikakvih serklaža.

Detalj iz potkrovlja

Obnovljeni podrum dvorca

Ing. Pauzar, koji je na čelu četveročlanog nadzora (bio je uključen i u geodetski nadzor), drži da je posebnih problema u obnovi bilo zbog toga što su dijelovi me-

đukatnih konstrukcija dvorca i paviljona bili ojačani čelikom čija je stabilnost bila znatno oslabljena zbog požara. Ipak vjeruje da zbog solidno izvedenih radova neće biti nikakvih problema za dobivanje uporabne dozvole. Na kraju nas je upozorio da je Gradski muzej u Vukovaru s više od 5 tisuća četvornih metara izložbene površine jedan od najvećih muzeja u Hrvatskoj, veći i od novog Muzeja suvremenih umjetnosti u Zagrebu.

Vodotoranj i negdašnja smjemenarna uoči obnove

Rekli smo već da smo razgovarali sa Zdenkom Predrijevac koja na obnovi dvorca Eltz obavljala konzervatorski nadzor. I ona je također zadovoljna kvalitetom izvedenih radova i željom svih sudionika građenja da se sve obavi na najbolji mogući način. Ujedno nas je upozorila kako svježa žuta boja pročelja djeluje pomalo nestvarno, ali da će s vremenom ipak izbljedjeti. Stoga će vjerojatno Oranžeriju, koja je obnovljena znatno prije, morati ponovno obojiti kako bi svi sadržaji obnovljenog dvorca Eltz bili izjednačeni.

Nakratko smo navratili i preko ulice gdje se obnavljaju prizemne kurije koje su također bile u sastavu dvorca Eltz. Ima ih ukupno četiri (nazivaju se *Perceptoratum*, *Directoratum*, *Domum* i *Inspectoratum*) i u njima su bile smještene upravne strukture vlastelinstva. Kurije se za razliku od ostalih sadržaja obnavljaju tako što su im ostaci najprije potpuno razgrađeni.

Izvođač je radova *Dom d.o.o.* iz Darde, a kako nas je izvijestila voditeljica građenja Lenče Kafedžiska, ing. građ., radovi su na četvrtoj kuriji (*Inspectoratum*) započeli u svibnju 2010. i građevinski su gotovo u cijelosti završeni, a radovi na preostalim kurijama u listopadu 2010. i trebali su biti završeni do kraja lipnja, ali će najvjerojatnije biti završene tek krajem listopada 2012. Četvrtu je kuriju projektirala Snježana Žulj, dipl. ing. arh., a tri preostale mr. sc. Boris Vučić Šneperger iz tvrtke *Tablinium d.o.o.* iz Zagreba. Radove nadzire *Institut IGH PC Osijek* (glavni nadzorni inženjer Ilija Gabrić, dipl. ing. građ.), a konzervatorski i restauratorski nadzor obavljaju Andrija Čavar i Zdenka Predrijevac iz Konzervatorskog odjela u Vukovaru.

Na gradilištu ima prosječno pedesetak radnika koji svakodnevno putuju na gradilište. Riječ je o zanimljivom i lijepom poslu, a u obnovljenim će kurijama vjerojatno biti neki ugostiteljski ili reprezentativni sadržaji budući da kurije preko *Vupika* sada pripadaju *Agrokoru*. Završavajući iscrpni prikaz jednoga gradilišta koje nikoga u Hrvatskoj ne može

ostaviti ravnodušnim jer je simbol svih stradanja Vukovara i cijele zemlje u Domovinskom ratu, valja istaknuti da treba prihvatiti stajalište ravnateljice Gradskog muzeja Ružice Marić kako je obnova dvorca Eltz prava prigoda za okretanje budućnosti i razvoju. Uostalom, rekla nam je, čak je svojedobno pojava visoke dizalice u dvorištu dvorca među Vukovarce unijela veliko oduševljenje i ponos.

Detalj obnove kurija s druge strane ulice

Vukovar će uskoro dobiti vrhunsku i naj-suvremenije opremljenu gradsku kulturnu instituciju koja će zajedno s Muzejem vučedolske kulture (djelovat će na nacionalnoj razini) biti i iznimna kulturna turistička atrakcija. Iako će se Muzej osim o brojnim sadržajima u svom sastavu brinuti i o obilježjima svih stradalničkih lokacija u Vukovaru i okolici, obnova je dvorca Eltz i muzeja možda i najava novoga gospodarskog uzleta i vraćanje vremenima kada je taj grad, ujedno i najveća hrvatska riječna luka, pripadao gospodarski najrazvijenijim područjima Hrvatske i ondašnje Jugoslavije. Crteži i fotografije: arhive projektanta i izvođača te B. N.

RENOVATION OF ELTZ CASTLE IN VUKOVAR

The Eltz Castle in Vukovar used to be the seat of the estate bearing the same name, which was owned by the German noble family of Eltz. The owners lived in the castle until the end of World War II, when the entire estate was taken away from them. From that time on, the luxurious castle was used for many purposes, and in 1966 it became the Vukovar City Museum. The castle suffered heavy damage in Homeland War, when museum exhibits and collections were partly damaged, burnt down, or taken to Serbia, from where they were mostly returned after the end of hostilities. In the meantime, some parts of the castle, such as the central roof structure and some amenities, have been renovated. However, the full-fledged renovation started through funding coming from proceeds of an international loan,

and was carried out simultaneously with construction of the Museum of Vučedol Culture, and renovation of the Ilok Castle and some buildings in the Vukovar's baroque centre. Presently, renovation work is over at the main building and the central court pavilion of the Eltz Castle. Renovation is still under way at other structures where additional museum collections will be kept: seed station, vehicle depot building, gardener and doorman house, and water-tower, which will be converted into a vista point. The so called "curia" buildings situated on the opposite side of the street are also being renovated. Everything is to be completed by the end of 2012 when Vukovar Museum will rank among the biggest museums in Croatia by the extent of its exhibition space.